

Vrouwenbesnijdenis

In haar artikel '*De hulpverlener en de universele mensenrechten in een multiculturele samenleving*' in de *Sociale Psychiatrie* van februari 2001 gaat Annita Bosveld in op de gespannen verhoudingen die kunnen ontstaan tussen westerse en niet-westerse normen en waarden.

Twee dagen per week ben ik werkzaam als SPV van de Symfora groep (Riagg Gooi en Vechtstreek) in een asielzoekerscentrum, daarnaast ben ik medisch antropoloog. De problematiek die Bosveld beschrijft is zeer herkenbaar. Toch wil ik enige kanttekeningen bij haar artikel plaatsen.

Bosveld schrijft dat 'sommige minderheidsgroepen zich genegeerd voelen door de overheid en instanties. Hun culturele eigenheid wordt niet erkend.' Zij pleit ervoor dat 'andere culturele waarden worden erkend en geaccepteerd door de overheid en instanties', dus geaccepteerd door de samenleving. Als voorbeeld geeft Bosveld het afwijzen van vrouwenbesnijdenis bij een Somalische vrouw en haar dochter door de hulpverlening. Volgens haar kan dat zeer beledigend zijn voor de cliënt en haar culturele achtergrond. Het is bij dit voorbeeld dat ik een kanttekening wil plaatsen.

Terecht merkt Bosveld op dat een SPV de cliënt altijd moet zien in relatie met zijn omgeving. In mijn case-load heb ik een aantal vrouwen afkomstig uit Iran, Irak en Afghanistan die op gruwelijke wijze zijn verkracht. Ze zijn allen met hun gezin in het AZC. In hun land van herkomst behoort eerwraak tot de

culturele normen en waarden. Mensen die de eer van de familie hebben geschaad, worden daarvoor gestraft. Bij verkrachting is dit het geval. Meestal wordt de vrouw daarbij zwaarder gestraft dan de man, "ze zal het wel uitgelokt hebben", een geluid dat voor kort ook nog in Nederland werd gehoord. De straf die vrouwen krijgen varieert van verstoting, mishandeling tot zelfs moord. De meeste vrouwen durven hun echtgenoot dan ook niet te vertellen wat er met hen gebeurd is. Ze zijn bang voor de gevolgen. Wanneer de man weet wat er gebeurd is moet hij de familie eer wreken.

In Nederland is het de gewoonte dat we de partner van de vrouw bij de behandeling betrekken. In ieder geval proberen we te stimuleren dat zij het hem vertelt. Wanneer ik de in deze culturen gebruikelijke normen en waarden omtrent eerwraak zou respecteren dan geef ik de echtgenoten een vrijbrief om hun vrouw te mishandelen, te verstoten of zelfs te vermoorden. De vrouwen zou ik moeten vertellen dat ze of niets tegen hun echtgenoot moeten zeggen, en dus leren leven met alle (lichamelijke) klachten die daar bij horen bij bijvoorbeeld seksuele toenadering door de echtgenoot, of de mishandeling of verstoting te accepteren. Omdat de vrouwen veel last hebben van de klachten, en ze zich in een onzekere situatie bevinden wat betreft het wel of niet in Nederland mogen blijven, richt ik mij vooralsnog op het doen verminderen van deze klachten.

De wijze waarop Bosveld naar

culturele normen en waarden van niet westerse culturen kijkt komt mij statisch en paternalistisch over. De westerse (lees: Nederlandse) samenleving zou zich wat meer moeten aanpassen aan de normen en waarden van de niet-westerse samenleving zodat ook andere culturen zich erkend voelen. Uit ervaring weet ik dat allochtonen, en dus ook asielzoekers, zich zeer goed bewust zijn van het feit dat Nederlanders andere normen en waarden (kunnen) hebben. Zo weten wij ook dat verschillende culturen andere normen en waarden (kunnen) hebben. Sommige allochtonen (vooral vrouwen) ervaren die verschillen zelfs als een bevrijding van het knellende korset van hun eigen cultuur. Met name asielzoekers en vluchtelingen zijn (meestal) zeer goed in staat zich aan een nieuwe situatie aan te passen, dus ook aan andere normen en waarden. Ze moeten wel, want ze willen tenslotte overleven. Bosveld schrijft dat het 'afwijzen van vrouwenbesnijdenis zeer beledigend kan zijn voor de cliënt en haar culturele achtergrond'. Wanneer deze vrouw in haar eigen land zou zijn, zou ik het met haar eens zijn. In Nederland is het echter mishandeling en dus strafbaar. Mijns inziens help je de cliënt meer door in te gaan op de opvattingen die onze samenleving over vrouwenbesnijdenis heeft. Wanneer je voor hen een uitzondering maakt exotiseer je hen en neem je ze niet

serieus.

Terecht merkt Bosveld op dat respect voor andere culturele normen en waarden niet hoeft te betekenen dat we alles toestaan van wat in eigen land gebruikelijk is. In Nederland worden de universele mensenrechten zoveel mogelijk nageleefd. Eén van die rechten is vrijwaring van mishandeling. Vrouwenbesnijdenis valt daar onder. Wanneer je de cliënt vertelt dat dit strafbaar is en bespreekt hoe het eventueel anders opgelost kan worden, heeft ze een handvat binnen haar eigen groep. Mijn ervaring is dat de meeste asielzoekers en vluchtelingen onze wetgeving zo min mogelijk willen overtreden, maar dan moeten ze deze wel kennen. Als hulpverlener help je de cliënt meer door adequate voorlichting te geven over de Nederlandse gezondheidszorg en de beperkingen die we daarin hebben. Daarnaast is het doorverwijzen zoals Bosveld naar Pharos doet eveneens belangrijk. Asielzoekers en vluchtelingen zijn net als Nederlandse cliënten. Ze spreken alleen een andere taal en hebben, soms, andere normen en waarden. Door ze niet te exotiseren of een paternalistische houding aan te nemen helpen we ze sneller zich staande te houden in onze samenleving.

Marjan Mensinga

Cultureel Antropoloog en SPV